

психологом щодо вирішення особистих проблем. Треба враховувати можливість прояву захисних реакцій з боку підлітків, тому не можна примушувати обов'язково виконувати дану вправу, а варто добирати інші форми роботи.

ВПРАВА «ПЕЛЮСТКИ ТРОЯНД». Можливими є різні назви даної вправи: «Сонячне сяйво», «Місячне сяйво», «Веселка у подарунок» та ін.. Суть вправи в тому, щоб допомогти підліткам опанувати прийоми безконфліктного спілкування та навчити їх так званім «словесним погладженням». Всі учасники (разом з ведучим) стають в коло. В центрі кола – та людина, яку мають «обдарувати» (наприклад, привітати з Днем народження). Ведучий показує приклад, як само слід вітати: «Іринко, я вітаю тебе з Днем народження та осипаю пелюстками троянд (обливаю сонячним сяйвом, теплим літнім дощиком, осипаю весняними веселками та ін..)». Далі треба м'яко повести руками в бік обдарованої, ніби ласкаво огортаючи її цим самим сяйвом або пелюстками квітів. Обдарована дякує, і слово передається наступному учасникові. Психолог аналізує пози, в яких стоять учасники, коректно виправляючи агресивні рухи та побажання у бік обдарованої. Частина учасників може висловлювати не дуже коректне ставлення до обдарованої, і замість «осипання квітами» робить рухи, більше схожі на кидки та штовхання. Тоді ведучий повторює за учасником: «Отже, Віктор осипав Ірину першим сніжком», і з привітною посмішкою робить м'який рух в бік обдарованої, ніби лагідно огортаючи сніжком. Далі ведучий дякує за побажання та передає слово наступному учаснику. Дехто з підлітків боїться емоційно розкритися, щоб не виглядати занадто вразливим. Тоді завданням психолога стає допомогти висловити приємні побажання, коректно підказуючи потрібні слова. Наприкінці вправи обдарована дякує усім. Можливим є шерінг – усі учасники висловлюють свої враження від виконання вправи, наголошуючи на приємних моментах та труднощах, які виникли під час спільної взаємодії.

ТРЕНІНГ РОЗШИРЕННЯ РОЛЬОВОГО РЕПЕРТУАРУ ПІДЛІТКА, розроблений Яничевою Т.Г та Березниковим А.А. [3; 193-210], сприяє, зокрема, напрацюванню навичок ефективної комунікації, безконфліктної взаємодії в групі та формуванню позитивної «Я-концепції» підлітка.

Задля покращення спілкування з підлітками, зменшення конфліктності спілкування, попередження агресивних поведінкових реакцій батькам та вчителям варто враховувати наступні поради:

1. Постійно проявляйте увагу до дітей, їхніх справ (але без тотального контролю, позиції «батьки (вчителі) завжди праві»).
2. Надавайте молодшим членам сім'ї (учням) можливість висловити власну позицію, відчуті відповідальність за власні дії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Орбан-Лембрик Л.Е. *Соціальна психологія: Посібник.* – К.: Академвидав, 2003. – С. 95 – 101.
2. Сакович Н.А. *Игры в тигры: Сборник игр для работы с агрессивными детьми и подростками.* – СПб: Речь, 2007. – 208 с.
3. *18 программ тренингов: Руководство для профессионалов / Под науч. ред. В.А.Чикер.* – СПб.: Речь, 2008. -368 с.

УДК 811.133.1'342.9

Віничук Л.С.

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ІНТОНАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Інтонація являється важливим средством оформлення французького речевого потоку. Изменения в интонации современного французского языка осуществляется в результате мелодической интерференции и функциональной вариативности интонационных форм. Особенности диалектов разных регионов Франции, социолекты различных профессиональных групп в значительной степени влияют на мелодику французского предложения и особенно на ударение, как важнейшего фактора интонационной системы.

Інтонація відіграє надзвичайно важливу роль в оформленні мовленнєвого потоку тієї чи іншої мови і особливо французької, яка є більш емоційною та експресивною у порівнянні з іншими мовами. У цьому зв'язку дослідження інтонаційних процесів у французькому реченні не втрачає своєї актуальності і в наші дні.

Значний внесок у визначення інтонації як важливого чинника емоційного забарвлення французької мови зробили видатні французькі лінгвісти П. Делятра, П. Леон та М. Леон, М. Граммон, а також відомий вітчизняний вчений Л. Щерба. Заслуга П. Делятра полягає насамперед у тому, що він визначив основні базові характеристики інтонації (інтонеми) нормативної французької мови [3]. Запропоновані ним інтонаційні моделі французького речення різних комунікативних типів (розповідне, питальне, окличне тощо) широко використовуються у навчанні французької як іноземної мови і в наші дні.

Аналіз наукових досліджень французьких вчених показав, що інтонацію вони розглядають у нерозривному зв'язку з наголосом, ритмом, паузами та тривалістю ритмічних груп. На відміну від української чи російської мови окремі слова у французькому мовленнєвому потоці частково втрачають свою фонетичну самостійність, об'єднуючись у групи слів (ритмічні групи). При цьому наголошується не окреме слово, а останній склад ритмічної групи. Об'єднанню слів у ритмічні групи сприяють такі фонетичні явища як зв'язування (liaison) та зчеплення (enchaînement), завдяки яким здійснюється безперервність мовленнєвого потоку з наголосом на останньому складі. Порівняємо французьке і українське речення: *Це дуже красуне місто. C'est une très belle ville.* В українському реченні наголошеними є всі три слова. У французькому реченні наголос падає на останній склад ритмічної групи. У зв'язку з цим французам часто закидають, що вони не говорять а співають.

Основні положення П. Делятра, який науково обґрунтував, що незавершеність у французькому розповідному реченні характеризується значним підйомом мелодичного тону, а завершеність – його спадом, знайшли своє продовження у дослідженнях діалектних особливостей французької інтонації. Так було доведено, що в багатьох регіонах Франції, особливо у мовленні побутового характеру, спостерігається подовження передостаннього складу ритмічної групи, що безумовно впливає на мелодику французького речення. Ф. Картон визначає їх як мелодичний спад та мелодичний розрив [2;126]. Під мелодичним спадом він розуміє зниження тону голосу на передостанньому складі, що дозволяє більш яскраво виділити голосну останнього складу.

Аналізуючи інтонаційні особливості мовлення різних соціальних та професійних груп, вчені дійшли висновку, що вони значно відрізняються від базових інтонаційних моделей П. Делятра. Так мелодична лінія, яка завершує фразу, не завжди знижується, а незавершеність виражається більшим підйомом мелодичного тону ніж в моделі П. Делятра. Численні дослідження соціолектів були зумовлені необхідністю визначення функцій інтонації, які детально описав у своїх працях П. Леон [4]. Важливо, що

до списку функцій інтонації він запропонував ввести ідентифікуючу функцію, яка включає ототожнення мови, діалекту і самого мовця. Як справедливо зазначав П. Леон, дослідження діалектів тісно пов'язане з визначенням типології форм мовлення (інтерв'ю, політичний виступ, лекція, бесіда, тощо). Дослідження, які проводились у Фонетичному інституті міста Гренобля, дають можливість порівнювати інтонаційні характеристики речень різних комунікативних типів у певних сферах спілкування. Так було доведено, що темп політичних промов більш повільний, і оскільки цей тип мовлення не спонтанний, а підготовлений і відпрацьований, то у ньому відсутні і паузи хезитації. Аналізуючи виступи політиків, французькі фонетисти визначили соціолінгвістичні характеристики таких промов, а саме відсутність безпосереднього контакту з реципієнтом, його віддаленість та груповий контакт спілкування.

Особлива увага при вивченні мелодики французького речення звертається на ритм, темп, розподіл наголосів у мовленнєвому потоці, тривалість ритмічних груп, яка залежить насамперед від семантичної та синтаксичної зв'язаності частин фрази, на тип мовлення, на ступінь підготовленості і емоційного забарвлення висловлювання. Великого значення в інтонаційному оформленні французького речення набувають синтаксичні та хезитаційні паузи, завдяки яким відбувається членування мовленнєвого потоку на ритмічні групи. Такі паузи частіше всього зустрічаються в лекціях без опори на текст. Основна функція пауз у такому типі мовлення полягає в уповільненому темпі висловлювання, що дає можливість слухачеві занотувати основні положення лекції. Отже, зважаючи на ситуацію спілкування і орієнтацію на слухача, і визначаються інтонаційні характеристики висловлювання.

Надзвичайно важливим фактором у вивченні французької мови є виявлення інтонаційних характеристик спонтанного діалогу, який зазвичай супроводжується експресивністю та емоційністю. У спонтанному мовленні яскраво проявляються найменші відтінки таких почуттів, як радість, ніжність, недовіра, здивування, тощо. Наприклад слово «мерсі», яке вимовляється з різною інтонацією може виражати вдячність або відмову, навіть протест. Як бачимо інтонація може надати одному і тому ж слову діаметрально протилежний зміст. Мелодика спонтанного діалогу допомагає зрозуміти співрозмовника, здогадатися про його почуття. У такому типі мовлення чітко простежується тенденція до вимови довгих ритмічних груп у прискореному темпі та уповільненої вимови коротких ритмічних груп. І саме у спонтанному мовленні спостерігається найбільша кількість пауз. Частіше всього вони заповнюються вимовою звуків «euh», або подовженням того чи іншого складу. Вживання таких пауз пояснюється насамперед необхідністю пошуку інформативного слова, що значною мірою сприяє розумінню висловлювання.

Ритм спонтанного мовлення більше наближається до ритму читання, проте якщо в читанні переважають міжфразові та синтаксичні паузи, то в діалогічному мовленні – це заповнені паузи. Вони уповільнюють темп мовлення і тим самим дають слухачеві час на декодування того чи іншого повідомлення. Досконале знання мови, на думку вчених, полягає в умінні переходити від одного типу інтонації до іншого залежно від мети повідомлення.

З розвитком мови інтонаційні моделі, запропоновані П.Делятром, змінюються, уточнюються, удосконалюються. Уточнення інтонаційних мелодичних схем пов'язано насамперед зі змінами, які відбуваються в інтонації та наголосі сучасної французької мови. Зміни в цій галузі відбуваються завдяки мелодичній інтерференції та функціональним змінам інтонаційних форм. Для сучасної французької мови більш характерною є мелодична інтерференція, яка проявляється у поєднанні двох інтонаційних форм – питальної та стверджувальної. Ця мелодична лінія відрізняється від запитальної моделі різким зниженням мелодики тону, а в стверджувальному реченні – різким підйомом мелодичного тону на передостанньому складі. В результаті маємо трикутну інтонаційну криву, яка виражає відтінок недовіри.

Функціональна зміна інтонацій полягає в тому, що експресивна інтонаційна схема починає часто вживатися тією чи іншою професійною групою, в результаті чого стає більше нейтральною. Такі інтонаційні зміни поки що суттєво не впливають на систему мови, проте в наголосі французької мови відбуваються певні зміни. Наголос як один із основних елементів просодичної системи французької мови відіграє надзвичайно велику роль в емоційному забарвленні французької фрази. Особливо впливають на мелодичну речення логічний та емпатичний наголоси. Зазвичай логічний наголос у французькій мові виражається особливим синтаксичним зворотом. Порівняємо: в українській мові «дитина плаче» з наголосом на слові «дитина», у французькій «c'est l'enfant qui pleure». За допомогою логічного наголосу привертається увага до того чи іншого слова. Емпатичний же наголос робить його емоційно насиченим. При цьому подовжується і посилюється приголосна першого складу «Magnifique!» [mɑ:nifik] – Чудово! У цьому зв'язку слід зазначити що у сучасній французькій мові значно зросла кількість наголосів, які наголошують перший склад ритмічної групи. Фонетисти називають цей наголос дидактичним. Все частіше його вживають в лекціях, в публічних виступах, на радіо і телебаченні, в певних мовленнєвих ситуаціях які передбачають прості відповіді на запитання.

Класичний французький наголос на останньому складі ритмічної групи, описаний М. Граммоном та іншими фонетистами, є більше характерним для спонтанного мовлення та нейтрального читання. Зміни в наголосі обов'язково супроводжуються змінами мелодики французького речення.

Отже, щоб досконало володіти французькою мовою важливо не лише правильно вимовляти звуки та граматично вірно будувати речення. Насамперед, як вважали французькі фонетисти, необхідно зрозуміти особливості мелодики французького речення і намагатися неухильно дотримуватись інтонаційних правил мовлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мальшева Н.И. Основные интонационные средства французской речи. – М.: Просвещение, 1980 – 95с.
2. Carton F. L'accentuation dans le français dialectal du Nord de la France. – Paris, 1980 – 120 p.
3. Delattre P. Les dix intonations de base du français. – Paris 1996, vol.XL, № 1, p. 88 – 120.
4. Léon P. Modèles et fonctions pour l'analyse de l'énonciation// Le français dans le monde, 1975, № 145, P. 73-82.